

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 423. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063366736/facsimile.pdf> (tilgået 04. december 2021)

Anvendt udgave: Jærnet

Ophavsret Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen.](#)

- finsk forfatter og forfatter for finskheden, boede en tid blandt finnerne i Värmland
- 146 *Ätke jag din fastemans*: 2 str. af sanglegen *Det sprang en jungfru*, se n.s. 130. – *Klaran* og *Glimmen*: to elve i henholdsvis Sverige og Norge. – *Gammer*: jordhytter. – *Porter*: behovseshus uden skorsten, men med lyre, finsk røgstue. – *Tapio, Odet*: T. var i finsk mytologi gud for jagtlykken. – *Stokid*: lejrball. – *Prästegårdens*: lokalteten kan identificeres som S Finnskoga, Älvdals hrd.
- 147 *Oief Trataja*: se n.s. 74. – *Smiller*: evnerge personer.
- 148 *Lyster Ungersvende*: sangleg, jf. Borgström s. 146-147
- 149 *Lader os æde og drikke*: Matt. 24,38. – *Ho Satans bonnge*: salme af J. Arhenius (1642-1725). – *Gustaf Adolf Lammers*: (1802-78) norsk vækkelsesprædikant; stiftede Den fri apostolsk-kristelige Menighed med streng kirketugt, men genindtrådte i statskirken 1860.
- 150 *Thubalkain*: efter 1 Mos. 4,22 »stamfader til alle dem, der smæder kobber og jern.« – *de sex Metaller, de værner*: »Kun guld, sølv, kobber, jern, tin og bly, alt, hvad der kan tåle ild, skal I lade gå gennem ild, så bliver det rent.« (4 Mos. 31,22-23)
- 151 *Zoar*: den lille landsby, hvortil Lot og hans familie fik lov at flygte under Sodomas og Gommorras ødelæggelse (1 Mos. 19,20-22).
- 152 *Ala nanna sata*: finsk magisk remse (osted, død, ord).
- 153 *Huidom*: hvad slange i norsk folketro. – *Bu-Senen*: se n.s. 158. – *Orme-ting*: i folketroen sammenkomst af slanger.
- 154 *Matthæus 14-15*: i virkeligheden henfører dette og det følgende til 5. Mos. 18,14-22. – *Men vrøder mig en*: 3. Mus. 20,5.
- 155 *Lastadiansdrag*: karakteristisk dragt, der blev båret af tilhængere af den vækkelsesbevægelse, som var udgået fra præsten *Lars Levi Lastadius* (1800-61); en radikaliseret norsk gruppe forkastede 1852 både brugen af sakramenterne og Bibelen. – *Norlandsløserne*: pietistisk bevægelse i Norrland. – *uden fri apostolsk kristelige Menighed*: se n.s. 149. – *En jungfru ...*: svensk folkevise, kendt under titlen *Den herstagne*, jf. Borgström s. 124.
- 156 *Bror och systers*: folkevise, kendt i Danmark under titlen *Søster beder broder*, jf. Borgström s. 112-113. – *En Gondeli ... Ohj Adelin ... Lille Lisa*: jf. Borgström s. 113f, 115ff og 133ff. – Sagnetene ikke identificerede. *En Raqgela*: se dog n.s. 205.
- 157 *Søbela Katekism*: forklaring til Luthers lille katekismus, någ. 1689 af den svenske erkebiskop Olof Svebelius (1624-1706) og benyttet til ind i det 19. årh. – *Guds milda, maktiga hand*: svensk vægtesvers.
- 158 *Dyvelsdruk*: gummiharpiks med ubehagelig lugt, tidl. brugt som lægemiddel. – *Bævergal*: egl. bævergejl, sekret fra bestemte kirtler hos bæver, tidl. brugt som lægemiddel. – *Bu-Senen ... Søbomen*: frugt af tropisk plante (*Entada scandens* Benth.), der med havstrømmen føres til Nord-europa. – *Selmørpe*: gøftrude. – *Oberst Sinclair Skotter*: godt 300 skotske lejersoldater, som Sverige hvervede i 1612 til støtte mod Danmark i Kal-

- mackrigen. De landede i august 1612 i Norge og forsøgte hemmeligt at nå Sverige, men ved et slag i Gudbrandsdalen blev de udslettet af en bondehær. De skotske styrker har i overleveringen fået navn efter en af underbefalingsmændene, George Sinclair, men lededes i virkeligheden af oberst Andrew Ramsay. – *Rapustas Besværgelse*: se s. 153 – *Cast*: se n.s. 17
- 159 *Joh sid på stenar*: gammel troldformel, egl. mod tandpine. – *Det vore inte gods*: visen om *Brøder og Søster*, jf. n.s. 156
- 160 *Norren*: skæbnegudinden, der spinder et menneskes livstråd.
- 162 *Freses*: »*Ait jorden mørket tackes*»: salme af den svensk-finske forfatter Jacob F. (ca. 1690-1729); – »*O hur kär den Herren spåker*»: fra Jacob Freses digt *Under min lidagsamme och svåra sjukdom*
- 163 »*Min dagen flyr*»: salme af P.A. Söndén (1792-1837); – »*Goda gosse, glust tom!*»: visen *Till en yngling af Frans Michael Franzén* (1772-1847); – *Jacob Fries* ... *Elskovtsangeren*: Fries, hvis liv prægedes af langvarig sygdom, skrev både salmer og lyrindigte. – *Hettekonger*: Karl XII (reg. 1697-1718) – *Ahlströms og Hoffners Melodier*: komponisterne og folke-musikantalerne Olof Å. (1756-1835) og Johan Chr. Fr. H. (1759-1833); – *Vina og Bægeret*: to kortspil – »*Caffle Våbenet*»: art tobak.
- 164 »*Hångångare* ... »*Skulningare*»: ristopning af smelteovnen pga. slagge-dannelser, henholdsvis i den øvre og den nedre del. – *Nyg*: pulveriseret erts, der renses, inden den kommer i ovnen. – *beskickning*: blanding til påfyldning af ovn. – *Göser*: jernblokke til videre bearbejdning. – *Rügen* ... 1805: Rügen hørte under Sverige 1648-1815 som en del af det svenske Pommern.
- 165 *tre Kjötere* ... og *en Sol*: se n.s. 114; slaget begynde tidligt om morgenen, men først kl. ca. 8 brød solen frem og gjorde det muligt at få et overblik. – *afsatte Kongen*: 13.3.1809 blev den sundsførvirede Gustav IV Adolf afsat ved en paladstrevolution; i kuppet deltog Carl Johan *Adlercreutz* (1757-1815), Georg *Adlersparre* (1760-1835) og brødrene Carl Henrik og Johan August *Anckarström* (1782-1865 og 1783-1874). Da kongen søgte at undslippe, blev han genkendt og pågrebet af hofjægermester Johan Ludvig Boguslaus von *Greiff* (1757-1828). – *Friesen*: greve Axel von F. (1755-1810) deltog som frivillig på amerikansk side i den nordamerikanske frihedskrig. 1791 søgte han forgæves at hjælpe det franske kongepar, Louis XVI og Marie Antoinette, til at flygte fra revolutionen. Den 20.6.1810 blev han tramper ihjel af folkemasser i Stockholm, der mistænkte ham for at stå bag kronprins Karl Augusts pludselige død. – *Moderatorlampen*, ohelampe, hvor oledtforlesen kan reguleres.
- 166 *Robespierre*: Maximilien de B. (1758-94), diktator under den franske revolutions erandselsherredømme 1793-94. – *Napoleon*: N. Bonaparte, fransk feltherre, keiser 1804-15. – *Keiser Alexander og Gustaf den Tredje*: se n.s. 59 og 108. – *Fästingen*: se n.s. 46. – *Ab-Kosenour*: ikke identificeret. – *v. Essen*: Hans-Heinrik v. E. (1755-1824), generalguvernør over